

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord

Liefdewerk vers papier

Albert Neeleman

Ik zie hem nog zo voor mij. Een oude baas met zijn neus in de boeken, de bureaulamp die zijn gezicht deels verlicht, geconcentreerd, de resterende haren keurig gekamd. De opa naar wie ik ben vernoemd, de vader van mijn moeder. Het moet begin jaren zeventig zijn geweest. Dat hij – terwijl hij tegen de negentig liep – Russisch ging studeren, had niets met sympathie voor het Sovjetcommunisme te maken, maar ongetwijfeld wel met liefde voor de Russische klassieke literatuur. En met nieuwsgierigheid. En met liefde om te leren. Als streng katholiek had hij zijn leven in het teken gezet van verheffing van het katholieke volksdeel. De weg daarvoor liep via onderwijs, dus een scholengemeenschap moest opgezet, natuurkundes gegeven, leerboeken geschreven, bestuurswerk verricht.

De liefde voor het leren gaf hij door aan zijn zeven kinderen, van wie de meesten in het onderwijs terecht kwamen, de anderen in de zorg. De maatschappelijke verheffing diende vóór te gaan op amoureuze avonturen – vijf van de zeven waren dan ook laatbloeiers of non-bloeiers op liefdesgebied. De verheffing heeft een prijs. Maar hun ongebondenheid aan een partner maakte het ook mogelijk dat ons kerngezin was aangevuld met drie tantes, zussen van mijn moeder, met wie we feestdagen vierden, op vakantie gingen en leuke dingen deden. Die tantes waren niet in hun arbeidsontwikkeling geknot, terwijl veel getrouwde vrouwen in die tijd nog moesten stoppen met hun werkzaamheden buitenshuis. Ze waren voor hun neefje een levend voorbeeld van hoe je je hele leven kunt blijven ontwikkelen. Twee van hen gingen als tachtigers China verkennen, wat in de jaren negentig nóg ongebruikelijker was dan nu. Toen ik tijdens mijn psychologiestudie ontdekte dat het vak ontwikkelingspsychologie stopte bij drieëntwintig jaar, kon ik dat bijna niet geloven. Alsof het menselijk ontwikkelen zou stoppen bij de jongvolwassenheid! Toen ik later

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312024036004001>

Albert Neeleman

ontdekte dat er toch ook zoiets bestond als levensloopspsychologie ben ik van universiteit veranderd en heb ik van levensloopspsychologie mijn afstudeerrichting gemaakt. En daar heb ik geen spijt van. Het ontwikkelingsgericht denken en werken inspireert mij tot op de dag van vandaag.

Nieuwsgierigheid en leergierigheid speelden mee in mijn stap een jaar of zes geleden om toe te treden tot de redactie van dit tijdschrift. Waarom doet een mens zoiets? Als ik niet in de psychologie mijn stiel had gevonden had ik misschien wel journalist willen worden. Het onderzoeken van de wereld om mij heen en daar in taal verslag van doen staat niet ver van mij af. 'Wat zullen daar een uren in zitten! Krijg je er helemaal niets voor betaald?' Hoe vaak ik vragen als deze niet te horen heb gekregen van collega's en vrienden! Ja, het is waar: het kost tijd en daar komt nauwelijks financiële compensatie voor terug. Het is liefdewerk.

Wie zich hecht zal ook rouwen. Want de dood is groot, overal en onontkoombaar. Het leven gelukkig ook. In het openingsartikel 'Een transculturele visie op rouw' staan **Chris Noorduyn**, **Maryana Hnyp** en **Redouane Ben Driss** stil bij hoe rouw verschillende vormen kan krijgen in uiteenlopende culturele contexten. Bestaande opvattingen over hoe een rouwproces verloopt langs een min of meer vast patroon, langs bepaalde stadia of specifieke rouwtaken, lijken in deze individualiserende tijden in het Westen op te schuiven naar een gerichtheid op unieke, individuele belevingsvormen van rouw. Bij deze ontwikkeling plaatsen de auteurs de kanttekening dat rouw een zeer sociaal gebeuren is, waarin familie, cultuur, religie, traditie en context een belangrijke rol spelen en rituelen kunnen helpen. Onze rouwcultuur is geen statisch maar een dynamisch gegeven, en verandert door de tijd en veranderende omstandigheden heen. Voor een migrant, een kind van migranten, of zelfs een kleinkind van migranten, kan het rouwen in een zogeheten interculturele context terecht komen, met alle complexiteit en praktische, logistieke en juridische problemen van dien.

Het tweede artikel 'Samen reflecteren op synergie tussen therapeuten' is het verslag van een kwalitatief praktijkonderzoek naar een aspect van de co-therapeutische relatie door **Cornélie Groot**, **Tamara Jelles** en **Hans Bom**. Groot en Jelles werkten lang samen als gezinswerkers in het klinische gezinsgroepenprogramma van De Triangel en zijn benieuwd of ze factoren op het spoor kunnen komen die de synergie die ze hadden in de hand hebben gewerkt. Ze hebben daartoe onder andere gesprekken gevoerd met oud-cliënten en oud-collega's in een opendialoogbijeenkomst. Belangrijk is ook wat de schaduwzijden zijn van zo'n op elkaar

Liefdewerk vers papier

ingespeeld therapeutenkoppel binnen een klinische afdeling.

In de rubriek *Professie & Persoon* ontmoeten **Jasmien Peeters** en **Albert Neeleman** deze keer de Amerikaanse *sex educator* Emily Nagoski, die een bestseller schreef over vrouwelijke seksualiteit en recent een vervolg over hoe je samen met een partner een goede seksuele relatie krijgt en houdt. Tal van omstandigheden belemmerden een rustig en uitvoerig gesprek, maar het heeft de auteurs er niet van weerhouden een boeiend portret te schetsen van een ongewone vrouw met bijzondere talenten.

Maar liefst vier verslagen in de rubriek *Congressen* dit keer. 'A supervision of solidarity – An ethics of justice-doing in community work' was de titel van de workshop die het NDC² (Narratief Dialogisch Collaboratief Collectief) met Vikki Reynolds organiseerde in Rotterdam. In het verslag van **Birgit Bongaerts** blijkt dat zij het een confronterende bijeenkomst vond. Reynolds stelt dat we in supervisie en therapie allesbehalve een neutrale positie moeten nastreven. De kritische, nieuwsgierige en confronterende houding is volgens haar dichterbij een eerbiedige en cliënt-gecentreerde positionering dan een vriendelijke, verzachtende en waarderende houding. Reynolds schudde en duwde en stampde deuren open in het hoofd van de verslaggever, die het evenwel een geweldige en inspirerende dag vond.

Praktijk voor systeemtherapie Bij de Beuk organiseerde de studiedag 'Intergenerationele overdracht van geweld – Het doorbreken van patronen'. Er verzamelde zich een bijzonder gezelschap, waaronder cliënten, en er was een programma dat begon met samenzang en vervolgde met tal van gerenommeerde sprekers. Wat **Vera Olieslagers** betreft liet deze dag weer eens zien hoe complex het thema is en hoeveel het vraagt van ons als professionals en van de gezinnen die het treft: vertragen en verdragen, samenwerken, durven blijven, plegers betrekken, streven naar volledige veiligheid en prioriteit maken van het wegnemen van dreiging.

Jasmien Peeters was bij de EFT World Summit in Haarlem met de titel 'Maintaining hope in a world of uncertainty'. Ze werd er bijkans van haar sokken geblazen door het overweldigende aanbod. Op haar filosofische, poëtische en persoonlijke wijze integreert ze de rouw over de zeeleeuwen van de zoo in Antwerpen, het overlijden van Sue Johnson en het stuklopen van haar eigen huwelijk met de enthousiasmerende en hoopgevende impulsen op dit congres.

Ook op de tweedaagse 'Conference of narrative therapy and community work' werd gezongen. De conferentie, met als titel 'Journeys and hope', vond plaats in Liverpool, de plaats waar eenentwintig jaar geleden ook het eerste Engelse narratieve congres georganiseerd werd. **Tineke**

Albert Neeleman

Haks was erbij en is blij met hoe inclusiviteit op vele manieren vorm kreeg: door de verschillende doelgroepen die uitgenodigd waren om te presenteren, door mensen van over de hele wereld die hun werk deelden, door de onderwerpen die op het programma stonden en door een mooie afsluitende ceremonie. Als ze kritiek moest geven zou die het overvolle programma betreffen dat dwong tot moeilijke keuzes. Niettemin ging ze hoopvol en met veel verschillende verhalen, inspiraties, ontmoetingen en plannen voor nieuwe reizen in het werk naar huis.

Minder overvol was het programma op het dertiende Nordic Family Therapy Congress 'There are worlds within us', waar **Cinthe Lemmens** verslag van doet. Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken en IJsland organiseren namelijk om de drie jaar een conferentie over de systemische praktijk en afgelopen zomer vond deze driedaagse conferentie plaats in Bergen, Noorwegen. De goede organisatie en stiptheid vielen haar meteen op. Als een antropoloog merkt Lemmens op dat onze noordelijke collega's een aantal gewoonten delen, zoals op tijd komen, aandachtig en in stilte luisteren tijdens een presentatie, de ruimte niet verlaten voor het einde. Er werd op een hartelijke manier met elkaar omgegaan, zowel tijdens de lezingen als tussendoor tijdens de pauzes. Telkens was er een opening met dans, theater, zang of muziek, wat afwisseling en luchtigheid bracht, terwijl ook andere laagjes van de ziel beroerd werden. Veel presentaties waren doorspekt met persoonlijke verhalen en ervaringen. Lemmens tipt de collega's met interesse: over exact drie jaar staan de Zweden (Uppsala) in voor de organisatie.

Twee bijdragen deze keer in de rubriek Boeken (en zo). Redactielid **Irma Röder** kweert zich van een delicate klus: het recenseren van een boek van hoofdredacteur Jan Meerdinkveldboom! Maar het is niet zomaar een boek. In *Praat erover – Do's-and-don'ts bij gesprekken met jongeren over suïcide* gaat Meerdinkveldboom in op de vraag hoe je als ouder, docent, vriend of huisarts het best een gesprek aangaat met iemand die erover denkt om een einde aan zijn of haar leven te maken. Het boekje is het eerste in zijn soort en Röder vindt het belangrijk dat het er is. Hoewel het voor de leek is geschreven heeft zij als kinder- en jeugdpsycholoog er ook veel aan gehad. De ervaringsdeskundige die zij vroeg naar zijn mening over het boek is het met haar eens. Het helpt woorden te vinden voor een heel delicaat gesprek. Wat nog ontbreekt is een hoofdstuk over hoe studenten en andere jongvolwassenen elkaar verder kunnen helpen als er zorgen zijn over hun mentale welzijn.

De laatste bijdrage aan dit nummer komt van **Marjanneke Slinger**. Zij bespreekt het boek *Mentaliseren met gezinnen en partners – Een praktische*

Liefdewerk vers papier

inleiding in MBT-F van Lidewij Gerits. Het heeft een bescheiden binnenkomeer: 'In dit boek vind je niets nieuws.' Een stelling die meer MBT-auteurs poneren. Immers, proberen jezelf en anderen te begrijpen in termen van mentale toestanden zoals gevoelens, gedachten, verlangens en bedoelingen, is een aspect van 'mens zijn' en van vele soorten behandeling. Maar de auteur heeft een belangrijk doel: de kennis over Mentalisation-Based Treatment voor gezinnen (MBT-F) op een toegankelijke manier beschikbaar maken voor professionals die te maken hebben met complexe problematiek in gezinnen en partnerrelaties. Slinger vindt Gerits daarin geslaagd.

Zo. U heeft weer vers papier. Dit liefdewerk stopt hierbij voor mij. Ik was eraan gehecht. Een mooi afscheid met rituelen op de redactie heeft mij op weg geholpen.